לא שנא הכי ולא שנא הכי מזבח כמה הוי חמשין ותמניא פלגיה דמזבח כמה הוי עשרין ותשעה מקרנות ועד סובב כמה הוו עשרין ותלתא כמה בציר לפלגיה דמזבח שיתא ותנן אם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת כשירה דיקא נמי דכתיב חיק האמה ואמה רוחב שמע מינה וכמה אמה בינונית אמר ר' יוחנן ששה טפחים אמר רבי יוסי בר אבין אף אנן נמי תנינא רבי מאיר אומר השלחן ארכו שנים עשר ורחבו ששה מכלל [א] דהויא אמה דנפישא מינה אין [ב] והא תנן (א)שתי אמות היו בשושן הבירה אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית שעל קרן מזרחית צפונית יתירה על של משה חצי אצבע שעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה עליה חצי אצבע נמצאת יתירה על של משה אצבע ולמה אמרו אחת גדולה ואחת קטנה [א]כדי שיהו האומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה כדי שלא יבואו לידי מעילה ותרתי למה לי חדא לכספא ודהבא וחדא לבניינא תנן התם (ב)שער המזרח עליו שושן הבירה צורה מאי טעמא רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר כדי שידעו מהיכן באו וחד אמר כדי שתהא אימת מלכות עליהן (ג)א"ר ינאי לעולם תהא אימת מלכות עליך שנא' [1]וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר ואילו לדידיה לא קא"ל ר' יוחנן אמר מהכא שנאמר [2]ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני אחאב עד באכה יזרעאלה: [3]ועלהו (ד)לתרופה רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר להתיר פה שלמעלה וחד אמר להתיר פה שלמטה (ה)איתמר חזקיה אמר להתיר פה אלמים בר קפרא אמר להתיר פה עקרות תנו רבנן אילו נאמר [4]ולקחת סלת ואפית אותה שתים עשרה חלות ושמת אותם שתים מערכות ולא נאמר שש הייתי אומר אחת של ארבע ואחת של שמונה לכך נאמר שש ואילו נאמר שתים מערכות שש המערכת ולא נאמר שתים עשרה הייתי אומר שלש של שש לכך נאמר שתים עשרה ואילו נאמר שתים עשרה חלות ומערכות ולא נאמר שתים ושש הייתי אומר שלשה של ארבע ארבע [ג] לכך נאמר שתים ושש הא עד שלא יאמרו ג' מקראות הללו לא למדנו הא [ב]כיצד נותן שתים מערכות של שש שש ואם נתן אחת של ארבע ואחת של שמונה לא יצא שתים של שבע שבע רבי אומר רואין את העליונה כאילו אינה והא בעינן [5]ונתת על אמר ליה רב חסדא לרב המנונא ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא (ו)רבי לטעמיה דאמר על בסמוך דתניא רבי אומר ונתת על המערכת לבונה זכה על [ג]בסמוך אתה אומר על בסמוך או אינו אלא על ממש כשהוא אומר [6]וסכות על הארון את הפרוכת הוי אומר על בסמוך: כל הכלים שבמקדש וכו': תנו רבנן [ד]כל הכלים שבמקדש ארכן לארכו של בית חוץ מארון שארכו לרחבו של בית וכך היה מונח וכך היה בדיו מונחין מאי קאמר הכי קאמר כך היה מונח [ד] מדבדיו כך היה מונחין ובדיו מנלן (ז)דתניא [7]ויאריכו הבדים יכול לא היו נוגעין בפרוכת תלמוד לומר ויראו אי ויראו יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין [ה] תלמוד לומר [7]לא יראו החוצה הא כיצד

דוחקין

לא שנא הכי ולא שנא הכי. כלומר כניסתן דקרנות אי בעי למימר נמי באמה בת חמש לא איכפת לן כיון דכניסת יסוד באמה בת שש לא פש ליה בין קרן לקרן אלא כ"ו וארבעה טפחים שתים מכניסה דסובב ושתים מכניסה דקרנות וכיון דלא הוי אמה לא חשיב לה: **חמשין ותמניא.** דכולן אמותיו היו בנות ו' חוץ משתי אמותיו (א) מן הרלפה ועד היסוד ואמה גובה של קרן: **דיקא נמי.** דחיק האמה גובהה ואמה רוחב כניסה מדקרי להאי חיק האמה ולהאי אמה רוחב ושני בדיבוריה: **השולחן ארכו י"ב.** שמעינן ליה לר' מאיר דאמר לעיל [נז.] כל האמות היו בבינוניות אלמא בינונית היינו בת ששה: **ומדקרי ליה בינוניות מכלל דאיכא דנפישא מינה.** בתמיה: **שתי אמות.** מקלות היו שם שבהן מודדין האמות והן ח)[ארכן] אמה: **בשושן הבירה.** חדר אחד היה בנוי על שער המזרחי של עזרה ומצוייר כתבנית שושן הבירה: **של משה.** בת ששה: **כדי שיהו אומנין נוטלין בקטנה.** שהיה גזבר מתנה עם האומנין כך וכך אמות בנין תבנו לבדק הבית בכך וכך דמים באמה של משה ומחזירין לו למדת אמה גדולה שיתירה עליה אצבע כדי שיוסיפו על תנאם משלהם שלא יפחתו ונמלאו נהנים מן ההקדש יותר ממה שעשו ובאין לידי מעילה: **וחדא לדהבא ולכספא.** כשמתנין ו] צורפי זהב לעשות טבלא בת חמש או בת עשר באמה של משה עושין אותה למדת האמה היתרה עליה חצי אצבע ולא באותה שיתירה עליה אצבע לפי שאומנות יקרה היא ואין טוב להפסידן כל כך: **צורה.** מצויירת: **כדי שידעו.** ויראו מהיכן באו ויתנו הודאה למלכותט) שהוציאם משם: **שתהא אימת מלכות.** פרס עליהם ולא ימרדו בהם: **ואילו לדידיה לא אמר ליה.** ותרד אלי והשתחוית לי ואע"ג דמסקנא הכי הוה ויקם פרעה לילה [שמות יב]: **וירץ לפני אחאב.** אליהו (ב) ז] לפני אחאב שהיה רוכב על סוסו משום כבודו שאין דרך מלכים ללכת יחידי: **ועלהו לתרופה.** גבי מעיין שעתיד לצאת מבית קדשי הקדשים קאי. ועל (ג) שפת הנחל יעלה מזה ומזה כל [עץ] (עלה) מאכל והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה. ואיידי דאיירי בפלוגתא דרב חסדא ורב יצחק נקט לה הכא וקדריש נוטריקון לתרופה: **להתיר פה שלמעלה.** פה אלמים שכל אלם האוכל ממנו נרפא: **פה שלמטה.** פה רחם של עקרות: חזקיה ובר קפרא ח] מפרשא מילתייהו טפי והיא היא: **ואילו נאמר שתים מערכות שש המערכת ולא נאמר שתים עשרה: הייתי אומר שלש של שש.** דשתים מערכות הרי תרין שש המערכת הוי מערכת שלישית. ובספרים דכתב בהו שלש של שלש הכי משמע אילו לא נאמר שתים עשרה אלא שתים מערכות שש הוי משמע י)שתים מערכות של ט] שלש ואם תרצה להוסיף שלישית סגי בג' חלות: **לכך נאמר שתים עשרה.** דמשמע ותו לא: **ואילו נאמר שתים עשרה ולא נאמר שתים ושש.** אלא ונתת אותם מערכות המערכת על השולחן הייתי אומר שלש של ד' ד': **והא בעינן ונתת על.** המערכת לבונה וכי יהיב לה על השביעית איכא חלילה: פרוכת מחילה הוא וקרי ליה על: כ)**כל הכלים.** כגון שלחנות אורכן י] לאורכן של בית ממזרח למערב: **כך היה מונח.** מנ"ל ל)מדכך היו בדיו מונחים ממזרח למערב כדאמר בהך ברייתא לקמן מכלל דאורך הארון מצפון לדרום ורוחבו ממזרח למערב דבדים בפותיא דארון קיימי כדאמרינן לקמן [ע"ב]: **ובדיו מנלן.** דממזרח למערב: יא] **בפרוכת.** פרוכת היתה פרוסה בפתח בית קדשי קדשים לצניעות בעלמא ולא משום מחילה דהא אמה טרקסין הואי במקדש ראשון. מ)וכ"ת לוקמה במקדש ב' דהוי פרוכת יב] ליכא למימר (ד) דבמקדש שני לא הוה ארון ובדים דיאשיהו גנזו במס' יומא (נב:) ועוד דקרא במקדש ראשון כתיב: נ)**דוחקין ובולטין בפרוכת.** לפי שהיה הארון כנגד הפתח כדאמרי' במגילה (דף י:) ארון שעשה משה כשמונח בדביר היה לו עשר אמות ריוח ממנו לכותל לכל צד והדביר היה עשרים על עשרים ומקום ארון אינו ממעט בדביר דבנס היה עומד אלא באמצע הדביר קאי והפתח נמי היה באמצע בכותל מזרחי והיו הבדים בולטין בפרוכת שבפתח:

כמין

שלא יבואו לידי מעילה. לאו דוקא דהקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל אלא שלא היו רוצים ליהנות משל הקדש: **חדא** לכספא ודהבא. אותה של קרן מזרחית צפונית וסימנך (איוב לז) מצפון זהב יאתה: **אחת** של ארבע ואחת של שמונה. חדא נקט והוא הדין בענין אחר: **רואין** אותו כאילו אינו. תימה הא אין שולחן מקדש יותר מי"ב טפחים ונמצא בזיכין למעלה מי"ב וי"ל כגון דמשקע ליה לשביעי עד שהוא בתוך הששי ומיירי שעשאו באותו ענין שיכול לשקע בתוכו:

דוחקין

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ח מהל' מעילה הל"ה:

לז ב ג מיי' פ"ה מהל' תמידין ומוספין הל"ב ופ"ג מהל' בית הבחירה הל' יד:

לח ד מיי' פ"ג מהלכות בית הבחירה הל"ב:

מוסף רש"י

שתי אמות. שני מקלות שארכן אמה (בכורות לט:). **בשושן הבירה.** יציע שעשוי על שער מזרח ומקרי שושן הבירה (שם מ.). **שתי אמות.** קני מדה היו בשושן הבירה והוא בית הבנוי על גובה השער כדתנן במסכת מדות (פ"א מ"ג) שער המזרחי ועליו שושן הבירה צורה מצוירת ומפרשינן במנחות כדי שידעו מהיכן באו (פסחים פו.). **נוטלין בקטנה.** כשהיו מתנין עם האומנין לעשות כך וכך אמות מלאכה לבדק הבית, היו מתנין בשל משה והן עושין במדה הגדולה למדת אחת שעושין בשושן הבירה (בכורות מ.). **שלא יבואו לידי מעילה.** שלא יהנו מן ההקדש, דאם היו עושין באותה מדה שמתנין שמא יפחתו, דאי אפשר לצמצם, הלכך מחזירין בגדולה (שם). **ותרתי למה לי.** בחד סגי עם אותה של משה שהיא ו' טפחים (שם). **לכספא ודהבא.** שמלאכת טורח היא, מתנין בשל משה ומחזירין לאותה שגדולה הימנה חצי אצבע (שם). **לבניינא.** דחומה נוטלין משל משה ומחזירין באותה שיתירה עליה אצבע (שם). **ואילו לדידיה לא קא"ל.** וירדת אלי והשתחוית לי לאמר וגו' ואע"ג דמסקנא הכי הוה דכתיב (שמות יב) ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו וגו' (זבחים קב.). **וירץ לפני אחאב.** אחאב רוכב והוא רץ לפניו, שהיה אחאב יחידי ולאו אורח ארעא (שם). **להתיר פה של מעלה.** להתיר פה אלמים שיהיו מדברים **להתיר פה שלמטה.** רחם של העקרות האוכלות מן העלין נפקדות (סנהדרין ק.). **איתמר חזקיה.** והיינו הך דלעיל לתרופה (שם). **על בסמוך.** שיתן הבזיכים של לבונה אצל הסדרים **כשהוא אומר על הארון את הפרוכת.** דליכא למימר על ממש דהא פרוכת מחילה היא להבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים **הוי אומר על בסמוך.** שהיה אצל הארון, הכי נמי על שני הכבשים על בסמוך (לעיל סב.). **וסכות על הארון.** על כרחך לאו על ממש, דהאי מחילה הואי פרוכת ולא היה סכך (סוטה לז.).

שיטה מקובצת

א] מכלל. דאיכא: ב] אין. דתנן: ג] לכך נאמר שתים ושש. גליון תימה לכתוב שתים עשרה חלות שש המערכת וי"ל דהוי אמינא מערכה אחת של שש ושתים של שלש שלש עכ"ל הגליון: ד] מדכך היו בדיו מונחים ובדיו: ה] ויוצאין. לחוץ: ו] כשמתנין. עם צורפי זהב: ז] אליהו. רץ: ח] מפרשי: ט] של. שש עשה ואם: י] אורכן. לאורכו: יא] למערב. הא בעינן: יב] פרוכת. הא ליכא:

מסורת הש"ס

א) כלים פי"ז מ"ט בכורות מ. פסחים פו., ב) מדות לד. פ"א מ"ג, ג) זבחים קב., ד) [סנהדרין ק. ע"ש], ה) [שם: איתמר נמי חזקיה], ו) [לעיל סב. סוטה לז.], ז) תוספתא דיומא פ"ב הי"ג [יומא נד. ע"ש], ח) צ"ק, ט) בס"א: למלכם, י) צ"ל שתים למערכות של שלש וי"ו של שתים עשרה ור"ל בין שניהם דהיינו כל אחד של שש והג' אם ירצה להוסיף יהיה אף של ג' והדיוק יהיה שתים מערכות שש הא הג' א"צ שש ודי בהאי מהם:, כ) שייך למתני' דף צו., ל) מדבדיו כך היו מונחים. צ"ק, מ) עיין רש"ק, נ) [שייך לע"ב],

תורה אור השלם

1. וְיָרְדוּ כָל עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲווּ לִי לֵאמֹר צֵא אַתָּה וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי כֵן אֵצֵא וַיֵּצֵא מֵעִם פַּרְעֹה בָּחֳרִי אָף: שמות יא ח

2. וְיַד יְיָ הָיְתָה אֶל אֵלִיָּהוּ וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו וַיָּרָץ לִפְנֵי אַחְאָב עַד בֹּאֲכָה יִזְרְעֶאלָה: מלכים א יח מו

3. וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מַאֲכָל לֹא יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר כִּי מֵימָיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יוֹצְאִים וְהָיָה פִרְיוֹ לְמַאֲכָל וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה: יחזקאל מז יב

4. וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת: ויקרא כד ה

5. וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַייָ: ויקרא כד ז

6. וְשַׂמְתָּ שָׁם אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכֹּתָ עַל הָאָרֹן אֶת הַפָּרֹכֶת: שמות מ ג

7. וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: מלכים א ח ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חמשין וכו' משתי אמותיו דהיינו מן הרלפה: (ב) ד"ה וירץ וכו' אליהו רץ לפני: (ג) ד"ה ועלהו לתרופה וכו' ועל הנחל יעלה על שפתו מזה: (ד) ד"ה בפרוכת וכו' ליכא למימר הכי דבמקדש:

רבינו גרשום

לא שנא הכי ולא שנא הכי לא שנא בגובהה ולא שנא בכניסה הויא בת ה' ונשתיירו בהכניסה ב' טפחים טפח מיכן וטפח מיכן וכיון דהני ד' דיסוד ודקרנות לא הויא אמתא לא קא חשיב ליה (לא) במתני' דהמזבח היה וכו' (ולא קרא הארון וגו'): כמה הוי גבוה המזבח חמשין ותמניא דאמה התחתונה בגובהה ואמה דקרנות נמי בגובהה באמה בת ה' כדאמר: מקרנות ועד סובב. כ"ג טפחים דאמה דקרנות גבוהה ה'. ומסובב ועד החוט שיתא דהוו אמתא היינו דתנן אם עשאה לעולת העוף למטה מכ"ג אפי' אמה אחת כשירה: דיקא נמי כדאמרן (דאמר) דאמה רוחב כניסה (ולא) וחיק האמה (אלא) בגובהה קאמר כדאמרן: אף אנן נמי תנינא דר' מאיר דאמר כל האמות היו בינונית חוץ מדמזבח דתנן ר' מאיר אמר השלחן וכו': מדקאמר בינונית מכלל דאיכא נפישא מינה. ב' מדות של אמות. ב' קנים: היו בשושן הבירה. זה שער מזרחי שעליו שושן הבירה מצויירת: אחת היתה זקופה באותה לשכה על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן וכו': א) בשמתנין עמהן לעשות המלאכה מתנין כך וכך אמות במדה קטנה של ו' והן מחזירין מלאכתן במדה גדולה: ותרתי. יתירות עליה למה לי: חדא. יתירה הקטנה למלאכת כסף וזהב. ויתירה הגדולה של אצבע לבנינא של חומות: כדי שידעו מהיכן באו: שיכירו בניסין שעשה להן הקב"ה שמשם עלו כשנתן להן כורש רשות לעלות ולבנות הבית: שתהא אימת מלכות. שיזכרו שהן משועבדין: חזקיה ובר קפרא מפרשי דרב חסדא ורב יצחק: אילו נאמר שתים מערכות שש המערכת ולא נאמר שתים עשרה הייתי אומר שלש מערכות של שש שש. שתים מערכות שש המערכת זו מערכה שלישית ב) שלשה לכך נאמר היינו שלש מקראות: והא בעינן על המערכת ממש שלא יהא דבר חוצץ בין הבזיכין ללחם גמור: על בסמוך ע"ג השלחן עצמו באותן שתי טפחי' ואויר שבין הסדרים: מדכך היו בדיו מונחים לאורכו של בית מזרח ומערב ש"מ דארון לרוחבו של בית היה אורכו: ולא היו נוגעין בפרוכת.

א) נראה דצ"ל כדי שיהו האומנין נוטלין בקטנה כשמתנין עמהם וכו'. ב) של ששה לכך נאמר שתים עשרה ולפיכך צריך שלשה כצ"ל: